

BESZÁMOLÓ A VÁLASZTÓJOGI FÓRUMRÓL

1989. január 10-én a MDF Kecskeméti Szervezete a következő tervezett programot terjesztette elő:

I. ELŐADÁSOK:

1. A Magyar Országgyűlés fejlődése
- a kezdetektől napjainkig -

Előadó: Szabó Miklós tudományos főmunkatárs,
MTA Történettudományi Intézet
Budapest

2. A magyar választási rendszer fejlődése
- 1848-tól napjainkig -

Előadó: Ruszoly József egyetemi tanár, JATE Állam-
és Jogtudományi Kar Szeged

3. Politikai képviselet az országgyűlésben, demokra-
tikus választási rendszert garantáló jogi normák

Előadó: Kukorelli István docens, ELTE Állam- és
Jogtudományi Kar Budapest

II. KORREFERÁTUMOK, FELKÉRT HOZZÁSZÓLÓK, VITA

A Fórum megrendezésére február 4-én de. 9,00 órakor került sor a kecskeméti Városi Moziban. A választójogi törvénytervezetet időközben visszavonták, így Tóth Károly előadása elmaradt.

Szabó Miklós és Ruszoly József dolgozata korrekt áttekintést adott a címben megjelölt témákról, ügyelve arra, hogy az összegyűltek - 300-400 többnyire laikus

hallgató - számára is érdekessé tegyék az előadást. Szabó Miklós az obstrukcióról szólva pl. korabeli anekdotákkal hozta életközébe ezt a ma már ismeretlen politikai eszközt.

Kukorelli István már a jelenre való tekintettel beszélt a demokratikus választási rendszert garantáló normákról.

Kiindulópontként leszögezte, a reform nem képzelhető el az intézmények történelmi megalapozottsága nélkül.

Ma még - mondotta - politikai képviseleti parlament helyett pártparlament működik Magyarországon. A politikai képviselet esélyeit a nemzetközi környezet - úgy tűnik - hosszabb távra garantálja, míg a belső feltételrendszerrel a radikalizálódás miatt ugyanez nem mondható el.

Véleménye szerint a kivezető út a létező hatalom struktúrájának átalakítása az MSZMP teljes veresége nélkül, azaz a párt hegemon szerepének megtartása mellett a többpártrendszer bekapcsolása lenne.

Kukorelli előadása után vette kezdetét a Fórum 2. napirendi pontja. Hozzászólóként először a Független Jogász Fórum képviselői /Bártfay Pál, Mészáros Vilmos/ jelentkeztek. Az előrehozott választások létjogosultságát azzal indokolták, hogy a mostani parlament alkalmatlan az előtte álló feladatok elvégzésére.

A Független Jogász Fórum programjának tételes ismertetése során szóba került egy választási bíróság felállítása, illetőleg az egykamarás parlament megtartása.

A választójogról szólva az előadók kiemelték azokat a választójogi korlátozásokat, melyek bevezetését szorgalmazták.

Eszerint a fegyveres testületek tagjai nem szavazhatnának /még a sorkatonák sem/, viszont a választások ideje alatt behívási tilalom lenne érvényben.

Balogh Gábor az MSZMP képviselőjeként a tisztán lajstromos választás mellett foglalt állást.

Hangsúlyozta a jelölógyűlések és a jelölő listák koalíciós jellegének szükségességét. Véleménye szerint az egykamarás parlamentnek frakciókra kell oszlania, a parlamenti képviselők nagyobb hányadát pedig a listák alapján kell megválasztani.

Bába Iván /aki ekkor még a FKGP tagja volt/ reflektálva Balogh Gábor korreferátumára a jelölógyűlést a legantidemokratikusabb intézménynek nevezte. A jelölógyűlés számos visszaélésre adhat alkalmat, mondotta Bába Iván, aki az 1985-ös választásokon történetekkel indokolta állítását. Ekkor a jelölógyűlések helyét, idejét sokszor titokban tartották. Minden esetben a választókerületnek csak elenyésző része vehetett részt ezeken a gyűléseken.

Az irányítást a HNF és a tanács képviselői végzik, akik alkalmasint a csalástól sem riadnak vissza a számolásnál.

Az előadó személyes élményeiről számolt be 1985-ből, amikor a budapesti III. kerületben Stadinger István a független jelöltből - következmények nélkül - gúnyt űzött azon a jelölógyűlésen, amelyen nem csupán a helyi lakosok vettek részt, hanem azok is, akik - állítólag - ott dolgoztak.

Dr. Körösényi András a FIDESZ elképzeléseit ismertette az arányos képviseleti rendszer fontosságát húzta alá. Ennek lényege, hogy minden politikai irányzat a szavazatok arányában kap helyet a parlamentben, miután az egyéni kerületi rendszert felszámolták. Az egyéni

kerületi rendszerben ugyanis csak egy - a legtöbb szavazatot kapott - jelölt jut be a parlamentbe, minden többi párt képviselőjét kiszorítva, s erős kormánypárt mellett a többieknek nincs esélye.

Végezetül Magyar Bálint szociológus, a Dunánál című film társalkotója ismertette a SZDSZ állásfoglalását.

A Fórum legnépszerűbb előadójaként értékelhető Magyar Bálint, akinek szónoki tehetségével sikerült a közönséget teljesen felfrissítenie az immár több órája tartó konferencia utolsó harmadában, és lelkes tetszésnyilvánítások közepette fejezte be - önszántán kívül, idő hiányában - referátumát.

Az SZDSZ említett állásfoglalását itt teljes terjedelemben közöljük.

ÁLLÁSFOGLALÁS

AZ ORSZÁGGYŰLÉSI KÉPVISELŐK ÉS TANÁCS TAGOK VÁLASZTÁSÁRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNY MÓDOSÍTÁSI TERVEZETÉRŐL

A jelenlegi választási törvényt módosító javaslat szervesen illeszkedik az utóbbi időszak alapvető emberi és állampolgári jogokat szabályozó - ténylegesen megengedhetetlenül korlátozó - törvénykezési gyakorlatába. Mind a sajtótörvény megalkotása, mind az országgyűlés ügyrendjének, mind a büntető- és büntetőeljárás törvénynek a módosítása, mind a gyülekezési és az egyesülési törvény vitára bocsátott tervezete a korábbi politikai korlátok tarthatatlansága nyomán egyre inkább önálló és nyíltan politizálni kezdő társadalom aktivitásának visszaszorítását, a párt hatalmi monopóliumának fenntartását kísér-

li meg jogi eszközökkel biztosítani.

A parlament utóbbi egyéves tevékenysége, kiváltképp Bős-Nagymaros vitája azt mutatja, hogy az élénkülő képviselői aktivitás ellenére az országgyűlés jelenlegi testülete - egyes véletlenszerűen vagy a helyi pártszervek akaratából bejutott független képviselők következetes, és néhány "hivatalos" képviselő egyes kérdésekben tanúsított szuverén magatartása ellenére - nem úgy viselkedik, mintha a nemzetnek, hanem úgy, mintha a pártnak, illetve a párt egy érdemi megújulásra képtelen csoportjának lenne a képviselője.

Nem lehet addig a társadalomtól az országos felemelkedéshez nélkülözhetetlen áldozatokat kívánni, amíg az nem érezheti, hogy saját képviselői ülnek az országgyűlésben, ellenőrzik a kormány működését, alkotnak törvényeket.

A gyülekezési és az egyesülési jog - melynek törvénytervezetéről nemrégiben tettük közzé állásfoglalásunkat - kijelöli a politikai élet lehetséges szereplőinek körét. A választójog azt a módot határozza meg, miként kerülhetnek az állampolgárok, illetve szervezeteik a politikai döntéshozatal bizonyos típusainak - nevezetesen az országgyűlés és a tanácsok - színtereire. Mindkét törvénytervezet a társadalom politikai gyakorlatának alapvető jelentőségű szféráit szabályozza.

A választásokról szóló törvény vitára bocsátott elképzelésével szembeni kifogásaink, ha lehet még súlyosabbak, mint a gyülekezési és az egyesülési törvénytervezetekkel szemben felhozottak. A választási törvénytervezetnek éppen ezért csak az elveivel foglalkozunk. Kritikánk, illetve pozitív elképzeléseink az országgyűlési képvi-

selők választására koncentrálnak, de értelemszerűen adaptálhatók a tanácsi testületek választására is.

Miért utasítjuk el az országgyűlési képviselők
választására vonatkozó módosító javaslatot?

1. Elutasítjuk, hogy a Hazafias Népfront a választásoknak egyszerre legyen szervezője és politikai résztvevője:
 - mert a Hazafias Népfrontnak nincs önálló politikai arculata; egyéni tagság híján az állampolgárok nem tudják befolyásolni és ellenőrizni sem a tisztségviselők személyét, sem pedig a szervezet tevékenységét;
 - mert fennállása óta az önálló politikai törekvések felszámolásának egyik eszköze; a párt, az egyetlen szervezett politikai erő, akaratának közvetítője;
 - mert még a legdemokratikusabb szervezet sem formálhat igényt arra, hogy más politikai akaratokkal való megmérkőzésében önmaga legyen a bíró.

2. Elutasítjuk a jelöltállítás tervezett rendszerét:
 - mert nem elfogadható az állampolgári jelöltajánlás megszüntetése;
 - mert nem elfogadható a HNF túlsúlyos helyzete a jelöltállítás folyamatában;
 - mert nem elfogadható a korporatív elv térnyerése

a képviseleti rendszerben ("A jelölt személyére ... ajánlást tehetnek ... jogi személyiséggel rendelkező politikai, társadalmi, érdekképviseleti szervezetek, egyesületek, gazdálkodó szervezetek ..."); nem elfogadható a törvénymódosítási javaslat átfogó törekvése, hogy a parlamenti demokrácia irányában teendő lépések helyett önkényesen kiemelt, nem politikai alapon szerveződő intézményeken, testületeken keresztül a hatalom tényleges megosztásának elodázására törekszik;

- mert a jelöltállítás javasolt közvetett, háromlépcsős és egyes elemeiben is rendkívül hierarchizált rendszere (javasló szervezetek, jelöléselőkészítő bizottság, jelölőgyűlés) a választást tartalmatlanná, formálissá teszi.

A fentiekből adódóan értelemszerűen elutasítjuk a jelöléselőkészítő bizottság és a jelölőgyűlés intézményét utóbbit már csak azért is, mert elfogadhatatlan az olyan technika, mely a mindig csak esetleges és szűk közönségű jelölőgyűlésekkel - jelöltállítás címén - előzetes választásokat rendez.

3. Elutasítjuk az országos lista tervezett intézményét:

- mert jórészt olyan hatalmi pozícióban levő személyeket juttat be gyakorlatilag automatikusan a parlamentbe, akinél elemi követelmény lenne a nyílt versenybe való megmérettetés;
- mert az országos listán reprezentált intézmények jelentős része más érdekegyeztetési fórumokon kell, hogy megtestesítse tagjainak érdekeit; a parlamenti képviselő az állampolgárokat kell,

hogy képviselje, és nem egy sajátos minőségükben, mint munkavállalókat, fogyasztókat, szövetkezeti tagokat stb.;

- mert még egy korporatív logikát feltételezve sincs a jelen helyzetben garancia arra, hogy az egyes szervezetek nevében delegált jelöltek valóban az adott szervezet által megtestesített érdeket képviselik; hogy minden intézményesült érdek helyet kap a képviseletben, s nem marad ki belőle, mint a tervezetből például a KISOSZ, a VOSZ, a METESZ; hogy bekerülnek azon érdekek, melyeknek még nem sikerült intézményes formát ölteni, például a cigányoké vagy a nyugdíjasoké; végül pedig a korporatív logika feleslegessé teszi az állampolgári alapon történő szavazást;
- tehát alapvetően azért, mert antidemokratikus megoldást jelent, amely ellentétben áll a képviseleti demokrácia alapelveivel; tudniillik - a jelöltállítás javasolt rendszeréhez hasonlóan - a párt privilégiumosztó hatalmi monopóliumát konzerváló korporatív megoldás irányába visz.

4. Végül pedig elégtelennek tartjuk a bírósági eljárás tervezetben kijelölt szerepét:

- mert nézetünk szerint a bíróság szerepének a választás meghirdetésétől a választás lezárásig terjedő teljes időszakra ki kell terjednie; így - szemben a tervezettel - hatáskörébe kell tartoznia a választási szervek létrehozásával kapcsolatos jogszérelmek orvoslásának is.

Milyen választási rendszert kívánunk a többpártrendszer teljes kiépüléséig ?

Olyan választási rendszerre van szükség, mely már a jelenlegi feltételek mellett is működhet demokratikusan, ugyanakkor szolgálhat egy többpártrendszeren alapuló parlamenti demokráciát is. Ennek megfelelően:

Megszüntetve a Hazafias Népfront politikai integrációs és így programadó és jelöltállításban játszott központi szerepét, apparátusa váljék a választási eljárás technikai lebonyolítójává.

A választási eljárás ellenőrzésére önálló és független választási bíróságot kell létrehozni.

A jelöltállítás szabadságát biztosítani kell.

A jelöltek jegyzékbe vételének (vagyis a választáson való indulásnak) szükséges és elégséges feltétele, hogy választójoggal rendelkezzenek és ezer - a képviselni kívánt választókerület választópolgáraitól származó, más jelölt támogatási listáján nem szereplő - támogató aláírással rendelkezzenek.

A jelöltek jegyzékbe vételekor egyfelől a jelölt, másfelől ha a támogatója politikai párt, akkor a párt is nyilatkozni köteles arról, hogy a jelölt az adott párt jelöltjeként vagy független jelöltként indul-e. Egy választókerületben egy párt csak egy jelöltet indíthat pártjelöltként. Minden más jelölt független jelöltként indul, és a szavazólapon is így szerepel.

Az egy választókerületben induló - a feltételeknek megfelelő - jelöltek száma nem korlátozható.

A választást bonyolító szerv (HNF) köteles választókerületenként legalább három választási gyűlést szervezni.

Ezeken felléphetnek a jelöltek, valamint azok, akik a gyűlés előtt legalább száz - a már említett feltételeknek megfelelő - támogató aláírást összegyűjtöttek.

A potenciális jelöltek érdekében kifejtett korteskedésben egyének, szervezetek szabadon részt vehetnek. A jelöltállítás, a programadás, a választók toborzásának szabadságát csak a büntető törvénykönyvbe foglaltak korlátozhatják. E szabadság egyéb korlátozása bűncselekménynek minősül.

A szavazólapra a jelöltek nevük abc-rendjében kerülnek fel.

Megválasztottnak az a jelölt tekinthető, aki az érvényes szavazatok több, mint felét megszerezte. Ha ilyen jelölt nincs, akkor a két legtöbb szavazatot szerzett jelölt között újabb választási forduló dönt.

A képviselői mandátum megszűnése esetén a választókerületben új választást kell kiírni. (Vagyis nincs pótképviselői intézmény.)

xxx

Milyen kompromisszumot tartunk lehetségesnek a legközelebbi választások lebonyolításában ?

Egyetértve azzal, hogy az ország számára veszélyes lehet a hatalmi struktúra földcsuszamlásszerű változása, úgy véljük, hogy a megrázkódtatás nélküli átmenet biztosítása érdekében az elvszerű, demokratikus megoldások engedmény nélkül nem alkalmazhatók. Az engedménynek azonban világosan el kell különülnie a választási rendszer egészétől, így is demonstrálva minden állampolgár

számára egyszeri és kivételes jellegét.

Az országos lista elleni elvi kifogásaink ellenére a legközelebbi választáson elfogadhatónak tartunk egy olyan korlátozott számú, például ötven fős listát, melyet az MSZMP állít össze. E listára szavazhatnak az állampolgárok oly módon, ahogy azt a törvénytervezet az országos lista esetében javasolja vagy pedig elképzelhető, hogy formális szavazás nélkül, automatikusan jussanak mandátumhoz a listán szereplők.

xxx

Az átalakulás szükséges. Az ehhez elengedhetetlen törvények elfogadása, illetve kikényszerítése a jelenlegi országgyűléstől nem várható. Még az 1990-ben esedékes választások előtt kellene olyan demokratikus választásokat tartani, melyeknek nyomán megszületik egy reformszellemű, nemzeti konszenzusra épülő alkotmányozó nemzetgyűlés. A helyzet paradoxona, hogy az ehhez szükséges választási törvényt csak ez a parlament alkothatja meg. Ez a feladata.

xxx

Összegezve a felszólalásokat, négy dologban feltétlen volt az egyetértés:

1. A nyílt politikai, esetleg fegyveres konfrontáció teljes elvetése
2. A parlament jelenlegi törvényhozói alkalmatlanságának megállapítása

3. Az MSZMP vezető szerepének (ideiglenes, átmeneti) megtartása
4. A parlament egykamarás jellegének fenntartása

A Fórum végén a résztvevők egy állásfoglalás-tervezetet fogadtak el, melyet itt közlünk:

VÁLASZTÓJOGI FÓRUM

Kecskemét, 1989. február 4.

ÁLLÁSFOGLALÁS-TERVEZET

A választójog, mint politikai alapjog, akkor tölti be szerepét, ha lehetőséget nyújt az állampolgároknak arra, hogy képviselőik útján részt vehessenek a közhatalom gyakorlásában, a köz ügyeinek intézésében.

Ennek érdekében olyan választási rendszer kialakítása szükséges, amely abból az alkotmányos alapelvből indul ki, hogy a szuverenitás a népet illeti, s ennek alapján deklarálja, hogy minden nagykorú magyar állampolgár választó és választható, a választójog pedig általános, egyenlő, közvetlen és titkos.

Olyan szabályozásra van szükség, mely

- a választójog általánosságának elvét azzal is kifejezésre juttatja, hogy a választójogosultságból - az elmebetegség esetét kivéve - csak azt a nagykorú állampolgárt zárja ki, akit a közügyek gyakorlásától jogerős bírói ítéletet eltiltott, illetőleg aki szabadságvesztés büntetését tölti;

- meghatározott létszám kikötésével az állampolgárok, illetőleg az állampolgárok csoportjai részére szabad jelöltállítást tesz lehetővé, nem zárva ki az önjelölést sem;
- eltekint a többes jelölés kötelezőkénti előírásától, de nem korlátozza a jelöltek számát;
- garantálja a képviselői mandátumok egyenlőségét, megszerzésük egységes feltételeit, vagyis törli az országos listát;
- mind az országgyűlési képviselők, mind a tanácsstagok esetében a szabad mandátum elvi alapján áll.

A demokratikus választójog érvényesülése érdekében egy új választójogi törvény

- a nyilvánosságra és az ellenőrzésre vonatkozó garanciális normák létrehívása mellett a választások lebonyolítását tisztán állami feladatként kezeli és megszünteti a HNF ezirányú közjogi funkcióját;
- a választási eljárás vitelére létrehívott szerveket pusztán adminisztratív-technikai jellegű szervként definálja, nem pedig politizáló szervként;
- megteremti a választások felett az általános bírósági felügyeletet, független /nem az Igazságügyi Minisztériumnak alárendelt/ és szervezetileg is elkülönült választási bíráskodás útján;
- törli a jelölőgyűlés intézményét, e helyett a választási gyűlések szervezésére helyez hangsúlyt;
- a jelölteknek programjuk képviseletére és népszerűsítésére egyenlő mértékű állami támogatást biztosít;
- biztosítja, hogy a jelöltek számára - pártállástól függetlenül - azonos feltételek mellett a nemzeti tulajdonú rádió és televízió nyilvánossága rendel-

kezésre álljon;

- rögzíti, hogy a szavazólapon a jelöltek neve alfabetikus sorrendben kerüljön feltüntetésre;
- lehetővé teszi a szavazás törvényes rendjének, a szavazatok számlálásának a jelöltet ajánló szervek, illetőleg állampolgárok bizalmi emberei által történő ellenőrzését;
- a választási eljárás gyorsítása és a költségkímélés érdekében olyan szabályt alkalmaz, hogy a megszervezett szavazatok számának elégtelensége miatt megismételt választás során csak a két legtöbb szavazatot kapott jelölt induljon;
- törli a pótképviselő és a póttanács tag intézményét;
- a képviselők /tanács tagok/ szabad mandátumának függvényében szabályozza a visszahívhatóságot.

Összeállította: PAPP ZOLTÁN